

De viering van de eerste dag van de week (9)

Tot nu toe ging het over de Dienst van de voorbereiding. Nu gaan we het hebben over het volgende deel van de dienst: de Dienst van het Woord. Deze begint met (weer) een gebed dat bij ons gebed van de zondag heet of gebed bij de opening van de Schriften/gebed om verlichting met de heilige Geest. Ook hier gaan weer verschillende tradities achter schuil die ik kort zal toelichten. De eerste vorm, het gebed van de zondag, is in oorsprong geen gebed om de heilige Geest. Het is een schakelmoment in de dienst. Het begin van de dienst is één groot gebed: eerste psalm, bemoediging, groet en drempelgebed, kyrië en gloria of het gebed van schuldbelijdenis. Om nu de overgang naar de lezing en de overdenking van de Schriften te maken vat de voorganger de voorgaande gebeden in één gebed – een verzamelgebed als het ware – samen. De naam gebed van de zondag geeft aan dat nu de overgang wordt gemaakt naar het “eigene” van de zondag: naar de Schriftlezing die voor de betreffende zondag centraal staat en alles wat daarbij hoort. In dit gebed staat één gedachte centraal, die het karakter van deze zondag weergeeft. Wij zoeken hierin contact met God en dat gaat naar de wijze van het gedenkend bidden, zoals de kerk dat van Israël heeft geleerd. Gedenken wil zeggen: wij beroepen ons op Gods heilsdaden in het verleden, om Hem daar in het heden aan te houden en zo moed voor de toekomst te vatten.

Verleden, heden en toekomst: het gelovig gebed omspant de tijden. Gedenken is een sleutelwoord in de hele liturgie. De klassieke zondagsgebeden zijn tussen de derde en zesde eeuw in Rome ontstaan. Het gebed bij de opening van de Schriften of om verlichting met de heilige Geest is in de Calvinistische reformatie (dus niet de Lutherse) ontstaan, omdat men daarin niet meer van een jaarorde (voor elke zondag een vaste tekst) wilde weten. De Woordverkondiging kwam centraal te staan en dáár spitst zich het gebed om verlichting op toe. De Geest wordt aangeroepen, dat zij mag neerdalen in het Woord – evenals dat bij het heilig Avondmaal en de Doop wordt gedaan. We bidden God om ons hart en ons verstand te openen voor wat in de tekst en de uitleg en verkondiging gezegd wordt. Dat we eerst vragen om de Geest, voor we gaan luisteren, geeft ook aan dat Gods Woord niet helemaal samenvalt met de woorden uit de Bijbel. Het behoedt ons voor biblicisme en fundamentalisme (het is waar omdat het er zo staat). Nee, het gaat om biddend horen: de Geest deelt ons in gemeenschap mee hoe wij het Woord dienen te verstaan! Wij zijn in gesprek met God en daarin klinkt de Schrift mee als (belangrijkste) richtingwijzer. In onze diensten houden we ons, voor zover mogelijk en niet dwingend, aan de jaarorde. Daarom heeft het gebruik van het gebed van de zondag ook weer zin gekregen. In de praktijk merk ik bij mezelf en bij veel andere voorgangers dat we beide vormen mengen: We vragen om ontvankelijkheid voor de Geest bij het horen en bereiden ons voor op wat uit de Schrift, speciaal deze zondag, tot ons komt. Het gebed aan het begin van de Dienst van het Woord kan ook heel goed als lied worden gebeden. In het Liedboek staan vele prachtige liederen die hiervoor bestemd zijn (nrs. 313 -337). Een lied dat volgens mij de bedoeling van dit gebed kernachtig verwoord, op een prachtige wijs, is lied 328:

Gij wacht op ons totdat wij opengaan voor U.
Wij wachten op uw woord, dat ons ontvankelijk maakt.
Stem ons af op uw stem, stem ons af op uw stem,
op uw stilte.

Ds. Gert Wybe van der Werff